

อักษรขอมโบราณในศิลาจารึกนครวัด

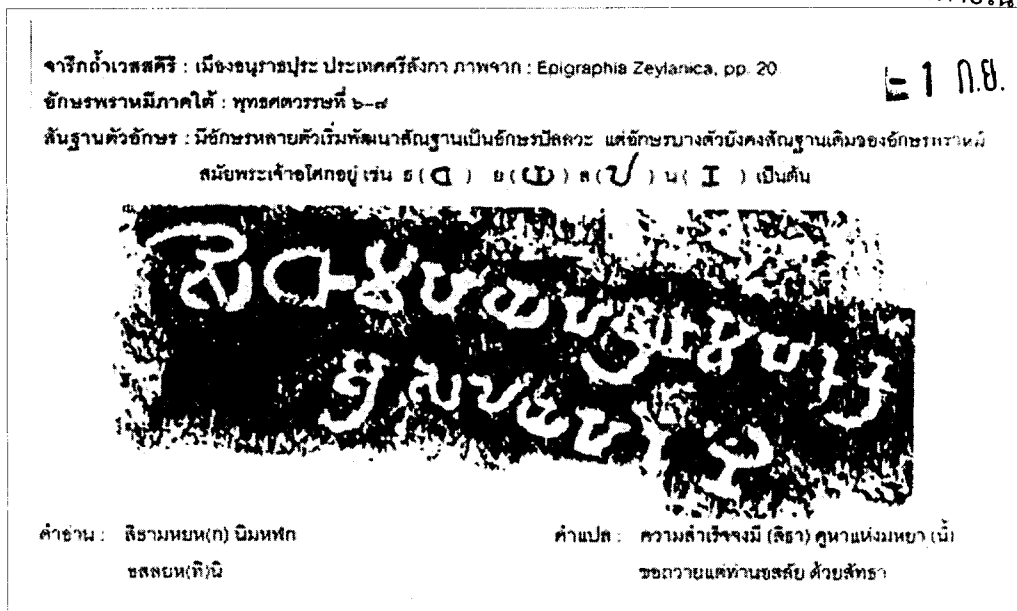
ธวัช ปุณโณทก*

อักษรขอมโบราณที่ใช้ในศิลาจารึกปราสาทหินนครวัด นครธม นั้นเป็นอักษรดั้งแบบของอักษรขอมบรรจง และอักษรขอมเขรียงที่ใช้ในประเทศไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ รวมทั้งเป็น

อักษรดั้งแบบของอักษรเขมรในประเทศกัมพูชาด้วย ซึ่งอักษรขอมโบราณนั้นได้พัฒนามาจากอักษรอินเดีย และมีวิวัฒนาการอย่างเป็นระบบหลายขั้นตอน ดังนี้

ได้รับอนุญาต มหาวิทยาลัยบูรพา
วารสารใช้ภายในหอสมุด

๕ 1 ก.ย. 2547

ภาพที่ ๑ จารึกถ้ำเวสศศิริ

ตัวอักษรอินเดียที่พบในประเทศในเอเชียอาคเนย์มากที่สุด ได้แก่ อักษรปัลลวะ (อักษรอินเดียใต้ หรืออักษรคฤณต์) ซึ่งพัฒนามาจากอักษรพราหมี และอักษรปัลลวะนี้แพร่กระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และลุ่มแม่น้ำสาละวิน รวมทั้งดินแดนภาคใต้จดแหลมมลายูด้วย ซึ่งอยู่ในยุคเดียวกันทุกแห่งคือระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ และพบศิลาจารึกอักษรอื่น ๆ ในสมัยเดียวกันบ้างเล็กน้อย เช่น อักษรเทวนาครี (ศิลาจารึกหน้าวัดสุปฏิญนาราม อ.เมืองฯ จ. อุบลราชธานี) และอักษรทมิฬ (ศิลาจารึก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา) เป็นต้น

การที่พบศิลาจารึกอักษรปัลลวะแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนบริเวณเอเชียอาคเนย์นี้ อาจจะเป็นดัชนีชี้กำหนดถึงความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมอินเดียที่เข้ามามีบทบาทในบริเวณเอเชียอาคเนย์นี้ได้ คืออยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ หรือ ๑๒ เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ หรือ ๑๖ เป็นที่สิ้นสุด ซึ่งไม่ไกลเกินขอบเขตแห่งสมัยราชวงศ์ปัลลวะของอินเดีย (กงเดช ประพัฒน์ทอง, ๒๕๒๐, หน้า ๗)

นักอักษรวิทยาและนักโบราณคดีจึงลงความเห็นว่ ตัวอักษรปัลลวะที่พบแพร่กระจายอย่างมากมายในบริเวณเอเชียตะวัน

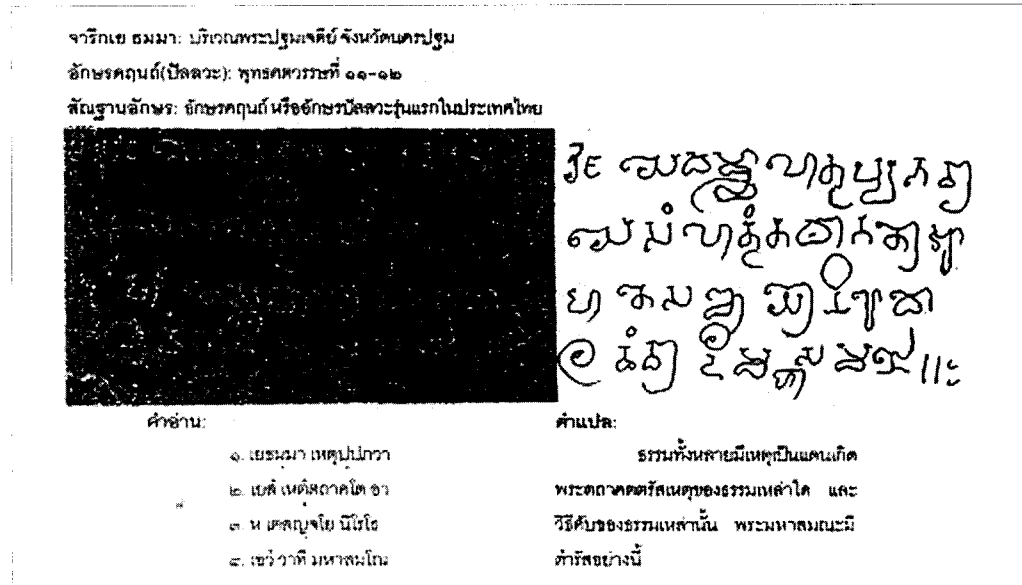
ออกเฉียงใต้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ นั้นเป็นอักษรต้นแบบ (prototype) ของตัวอักษรต่าง ๆ ของชาติที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้พัฒนารูปแบบตัวอักษรดังกล่าวมาเป็นรูปแบบตัวอักษรของชาตินั้น ๆ ได้แก่ อักษรขอม (ขอมเขมรียง และขอมบรรจง) อักษรตัวเมืองภาคเหนือ อักษรตัวธรรมภาคอีสาน รวมทั้งลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงด้วย

อักษรปัลลวะ หรืออักษรคฤณต์ ได้แก่ ตัวอักษรที่มีรูปแบบเหมือนอักษรอินเดียสมัยราชวงศ์ปัลลวะ อักษรชนิดนี้ใช้จารึกทั่วไปในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ หรือ ๑๖ เช่น จารึกในดินแดนกัมพูชาปัจจุบัน (ตัวอักษรในกัมพูชายุคนี้เรียกว่า อักษรขอมสมัยก่อนพระนคร หรือ Pre-Angorian Script) จารึกในดินแดนประเทศพม่าปัจจุบัน (ตัวอักษรแบบนี้ใช้ในสมัยอาณาจักรศรีเกษตร) ส่วนในดินแดนประเทศไทยอักษรแบบนี้พบมากในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น จารึกวัดโพธิ์ร้าง และ จารึก เข ทุมมาฯ ที่ฐานพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม จารึก เข ทุมมาฯ ที่สถูปศิลา (หลักที่ ๓๒) จ.นครปฐม จารึก เข ทุมมาฯ ที่ฐานพระพุทธรูปศิลา (หลักที่ ๓๑) จารึกถ้ำฤาษีเขางู จ.ราชบุรี (หลักที่ ๒๒)* ส่วนในบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก จ.ลพบุรี ได้พบอักษรรูปแบบ

* ดูรายละเอียดใน สำนักทำเนียบนาอกรัณมนตรี. (๒๕๐๘). ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารประวัติศาสตร์ สำนักนาอกรัณมนตรี.

เดียวกันนี้จำนวนมากเช่นเดียวกัน เช่น จารึก (ชิ้นส่วน) ที่ซบจำปา^๒ จารึกถ้ำเขาวง อ.พระพุทธบาท จ.สระบุรี จารึกฐานพระพุทธรูปยืนลพบุรี (หลัก ที่ ๑๖ และหลักที่ ๑๗)

นอกจากนี้จารึกที่พบอยู่ในบริเวณจังหวัดปราจีนบุรีปรากฏว่าจารึกที่มีอายุเก่าแก่ส่วนใหญ่เป็นอักษรปัลลวะ เช่นเดียวกัน เช่น จารึกเนินสระบัว (หลักที่ ๕๖) เป็นต้น

ภาพที่ ๒ จารึกเข ธมมา ที่ฐานพระปฐมเจดีย์

เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงศาสนาพุทธเกือบทั้งสิ้น เช่น คาถา เข ธมมาฯ คาถาสรรเสริญพระธรรม หรือกล่าวถึงการสร้างโบราณวัตถุทางศาสนา เป็นต้น

ส่วนภาษาที่ใช้ในศิลาจารึกนั้น พบว่าจารึกในยุคนี้นิยมใช้ภาษาบาลีเป็นส่วนใหญ่

และมีภาษามอญโบราณปะปนอยู่บ้าง โดยทั่วไปแล้วเชื่อว่าบริเวณตอนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและใกล้เคียงนั้น เป็นดินแดนของอาณาจักรทวารวดี ดังที่ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้กล่าวไว้ในคำบรรยายเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๕๕ ต่อบัณฑิตยสถานทางจารึกและอักษรศาสตร์แห่งฝรั่งเศส ณ กรุงปารีสว่า

^๒ คุวานทะเอียคใน กรมศิลปากร. (๒๕๒๔). จารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิศดารพิมพ์

“แม้ข้าพเจ้าพยายามขบปัญหานี้ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ ข้าพเจ้าได้กล่าวว่า ร่องรอยทางโบราณคดีที่นครปฐมที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับร่องรอยที่จังหวัดลพบุรี และร่องรอยที่ Lajonquiere ได้กล่าวว่า มีอยู่ทางทิศตะวันออกแถบจังหวัดปราจีนบุรี ดินแดนเหล่านี้สมควรเป็นอาณาจักรทวารวดี ซึ่งชาวจีนในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ได้กล่าวว่าตั้งอยู่ระหว่างอาณาจักรศรีเกษตร ซึ่งอยู่ในตอนกลางของประเทศพม่า และอาณาจักรอีสานปุระ คือ ประเทศกัมพูชา ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงเสนอว่า ร่องรอยทางโบราณคดีที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดลพบุรี จังหวัดปราจีนบุรีนี้เป็นพยานหลักฐานถึงศิลปะทวารวดี นอกจากนั้น ข้าพเจ้ายังเสนอด้วยว่าประชาชนพวกนั้นเป็นชนชาติมอญ” (ยอร์ช เซเดส์, ๒๕๐๔, หน้า ๕๕)

แต่กระนั้นก็ตาม เรายังไม่อาจจะอนุมานได้ว่า ขอบเขตของอาณาจักรทวารวดีนั้นกว้างขวางเพียงใด เพราะเหตุว่าศิลปจารึก

ในภูมิภาคอีสานบริเวณแม่น้ำมูลและแม่น้ำชีที่มีอายุในยุคสมัยเดียวกันนี้ก็คงใช้อักษรรูปแบบเดียวกันแต่นิยมใช้ภาษาสันสกฤต

จารึกในบริเวณลุ่มน้ำชี เช่นที่ฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ก็ปรากฏว่า มีภาษามอญปนอยู่บางคำเช่นเดียวกัน ส่วนจารึกบริเวณปากน้ำมูล (จารึกถ้ำหมาใน ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่หน้าอุโบสถวัดสุปฏิหาราม จังหวัดอุบลราชธานี) และจารึก ๒ หลักที่บ้านคันเทวดา อำเภोजึงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จารึกเหล่านี้พบอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน รูปแบบของตัวอักษรเป็นอักษรปัลลวะยุคเดียวกับตัวอักษรที่พบในบริเวณพระปฐมเจดีย์ และบริเวณเมืองลพบุรี และใกล้เคียงดังกล่าวข้างต้น แต่เนื้อหาที่จารึกกลับเป็นเรื่องราวของศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาพุทธ ลัทธิมหายานใช้ภาษาสันสกฤต เช่น กล่าวถึงการสร้างสิวลึงค์เทวสถาน

นอกจากนี้จารึกที่ถ้ำพระ ห่างจากบ้านคันเทวดา ๒ กิโลเมตร* รวมทั้งศิลปจารึกที่บ้านเมืองเตย ตำบลบ้านสงเปือย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งพบรวมอยู่กับซากโบราณสถาน ศาสตราจารย์เชอลิเยร์ให้ความเห็นว่าเป็นศิลปกรรมแบบเดียวกับ

*ศิลปจารึกที่กล่าวถึงนี้ ได้มีการอ่านแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสแล้ว แต่ยังไม่ได้อ่านแปลเป็นภาษาไทย

อาณาจักรเจนละสมัยเจ้าชายจิตรเสน^๔ แห่ง
อาณาจักรเจนละ (ขอมสมัยก่อนพระนคร)

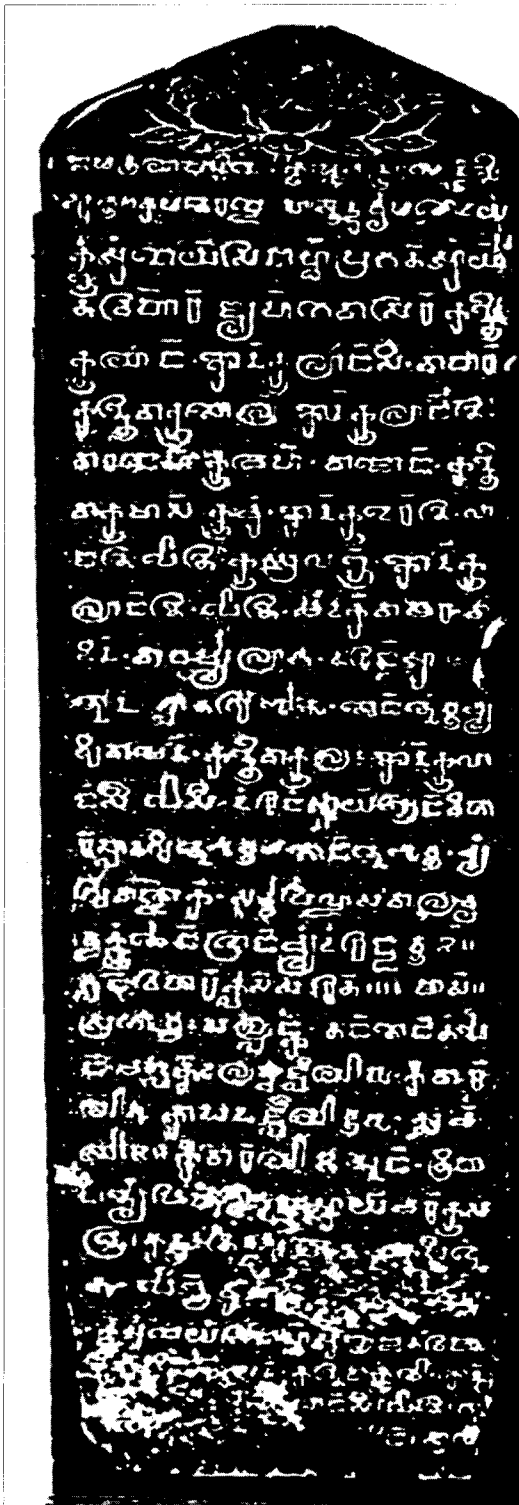
ฉะนั้น ศิลจารึกในภูมิภาคอีสานใน
ยุคเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันนี้ ทั้งลุ่มแม่น้ำชี
และแม่น้ำมูลใช้รูปแบบตัวอักษรปัลลวะ
เหมือนกัน แต่เรื่องราวที่จารึกต่างกันมาก
กล่าวคือ จารึกบริเวณปากน้ำมูลนั้นกล่าวถึง
เรื่องราวของศาสนาพราหมณ์ ส่วนจารึกบริเวณ
ลุ่มแม่น้ำชี เช่น เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัด
กาฬสินธุ์ และจารึกหลังพระพิมพ์ อำเภอนาคู
นครราชสีมา กลับกล่าวถึง
เรื่องราวทางพุทธศาสนา และโบราณสถานนั้น
เป็นแบบพุทธศาสนา ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้
ตีความได้ ๒ ประเด็น คือ บริเวณลุ่มแม่น้ำ
มูล ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรเจนละ และ
ตกอยู่ภายใต้อำนาจการเมืองการปกครองของ
อาณาจักรเจนละ ส่วนบริเวณลุ่มแม่น้ำชีนั้นอยู่นอกขอบเขตอำนาจของอาณาจักรเจนละ จึง
ไม่ได้รับอิทธิพลทางด้านศาสนาพราหมณ์ จึง
พบโบราณวัตถุของพุทธศาสนาจำนวนมาก
เช่น เสาหินขนาดใหญ่ ที่เมืองฟ้าแดดสงยาง
จังหวัดกาฬสินธุ์ และพระพุทธรูปสำริดขนาดใหญ่ที่หน้าผาภูพาน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัด
กาฬสินธุ์ รวมทั้งพระพิมพ์ อำเภอนาคู

จังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น

จากการศึกษารูปแบบของตัวอักษร
ที่ปรากฏในศิลปจารึก ในดินแดนประเทศไทย
ช่วงสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๕ ดังกล่าว
ข้างต้นนั้น ยังไม่อาจจะเชื่อได้ว่ากลุ่มชนชาติ
ไทยได้มีบทบาททางการเมืองการปกครองใน
บริเวณดังกล่าว และได้สร้างศิลปจารึกเหล่านั้นไว้ เพราะไม่ปรากฏว่ามีคำในภาษาไทย
ปะปนอยู่ในศิลปจารึกเหล่านั้นเลย ไม่ว่าจะเป็น
เป็นชื่อบุคคลหรือสถานที่ แต่ปรากฏภาษามอญ
ปะปนอยู่บ้างประปราย ทั้งในศิลปจารึกที่พบ
ในบริเวณภาคกลางและภาคอีสาน (บริเวณ
ลุ่มแม่น้ำชี) โดยเฉพาะจารึกผนังถ้ำเขาวง หรือ
ถ้ำพระนารายณ์ อำเภอมะขาม จังหวัด
สระบุรี (พบ พ.ศ. ๒๕๒๓) เป็นจารึกที่มี
ภาษามอญจำนวนมากที่สุดเท่าที่พบในยุคสมัย
เดียวกัน เพราะศิลปจารึกในสมัยดังกล่าวนิยม
จารึกเป็นภาษาบาลีส่วนใหญ่ และภาษา
สันสกฤต (บางหลัก) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
อารยธรรมอินเดีย ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือ
ชนชั้นสูงในดินแดนประเทศไทยยุคสมัยพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ ทั้งทางด้านอักษรศาสตร์
ศาสนา ศิลปกรรมความรู้เรื่องโลกทัศน์
และแนวคิดในการจัดระบบสังคม ฯลฯ

^๔ ดูรายละเอียดใน ศรีสักร วัลลิโภดม. (๒๕๒๐). อีสานระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖. นครราชสีมา : ประติสสศิลป์ และโบราณคดี. มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม.

^๕ พระเจ้ามณฑลธรรมมุนี คือกษัตริย์แห่งอาณาจักรเจนละ (ชื่อเดิมก่อนที่จะเรียกว่า ขอมสมัยก่อนพระนคร) ทรงราชย์สืบต่อจากพระเจ้าวรมัน เมื่อ พ.ศ. ๑๐๕๐ เป็นต้นมา สมัยยังเป็นเจ้าชายทรงพระนามว่า "เจ้าชายจิตรเสน" ได้มาปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสาน และสร้างศิลปจารึกไว้เป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะที่เรียกว่า "จารึกปากน้ำมูล ๓ หลัก" (ปัจจุบันอยู่หน้าวัดสุปัฏนาราม) และจารึกในเนื้อความอันเดียวกันที่พบที่เมืองแอม (จารึกเมืองแอม) จังหวัดขอนแก่น และจารึกของสระแก้วจังหวัดปราจีนบุรี แสดงให้เห็นขอบเขตพระราชอำนาจของเจ้าชายจิตรเสน หรือพระเจ้ามณฑลธรรมมุนี

ส่วนศิลาจารึกเขารัง (หลักที่ ๑๑๕)

จังหวัดสระแก้ว ลงศักราชตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๒ และศิลาจารึกช่องสระแจง จังหวัดสระแก้ว บันทึกด้วยอักษรคุณธ์เช่นเดียวกัน แต่ใช้ภาษาสันสกฤตปะปนกับภาษาขอมโบราณ อันแสดงให้เห็นว่า ในขอบเขตอาณาจักรเจนละนั้น นิยมใช้ภาษาสันสกฤตกับภาษาขอมโบราณ โดยเฉพาะศิลาจารึกช่องสระแจงได้กล่าวพระนามของพระเจ้ามเหศวรธรรมัน (เจ้าชายจิตรเสน) แห่งอาณาจักรเจนละ

แม้ว่าจะปรากฏหลักฐานว่า ชนชาติไทยมีบทบาทอยู่ในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ ก็มีการกล่าวถึงทาส หรือเชลยศึกว่าเป็นชนชาติสยามอยู่ในจารึกของชนชาติจาม ที่ปราสาทโพนคร ฦ เมืองญาดรงในประเทศเวียดนาม (ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๒๒, หน้า ๒๒๕)

จารึกเขารัง : ตำบลอรัญ อำเภออรัญประเทศจังหวัดสระแก้ว

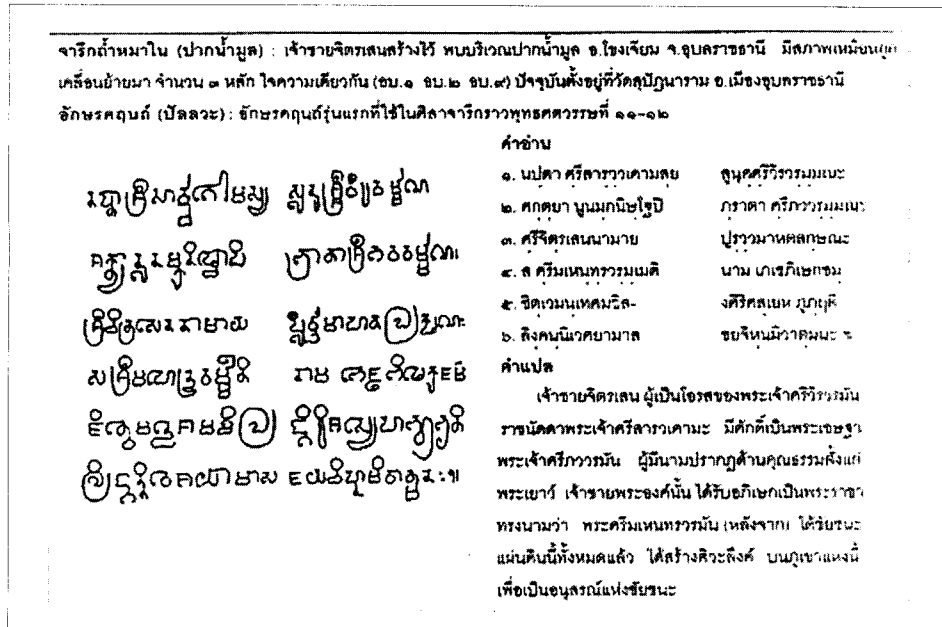
อักษรคุณธ์ (ปีลวะ) : พุทธศักราช ๑๑๘๒

ลักษณะอักษร : เป็นอักษรคุณธ์รุ่นแรกในประเทศไทย

ใจความ :

พระมหากษัตริย์กัลปนาที่ดิน ทรัพย์สิน ทาสวัด ให้เป็นสมบัติของพระวิหาร ตอนท้ายมีบัญชีรายชื่อทาส (เด็ก, วัยฉกรรจ์) และผู้รักษาสวนอีก ๓๒ คน (ดูรายละเอียดใน จารึกประเทศไทย เล่มที่ ๑ กรมศิลปากรพิมพ์ ๒๕๒๕ หน้า ๓๕-๓๕)

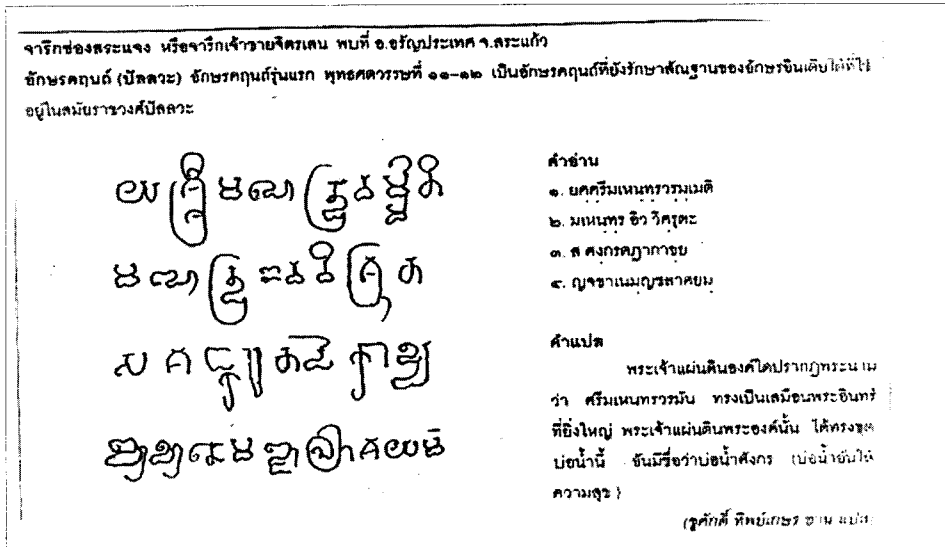
ภาพที่ ๓ จารึกเขารัง

ภาพที่ ๔ จีลาจารึกถ้ำหมาโน

และในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ก็ปรากฏชื่อชาวสยามในจารึกที่อยู่ใต้ภาพกลุ่มนักรบที่แต่งตัวต่างไปจากพวกทหารขอมที่อยู่ต้นขบวนแถวทหาร มีจารึกสั้น ๆ ๑ แห่งว่ากลุ่มนักรบนี้คือชาติสยาม (๕- ๕๖ ๕๖๖) (นยะสยกุล) (ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๒๒, หน้า ๒๒๕) แต่อย่างไรก็ตาม เรายังไม่อาจจะสรุปได้ว่าบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้น ชาติไทยเป็น

ชนชั้นสูงมีอำนาจทางการเมืองการปกครองเหนือดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะเรายังไม่พบศิลาจารึกใด ๆ ที่พูดภาษาไทยในยุคสมัยดังกล่าว แต่ก็ต้องเชื่อว่าชาวสยามมีชุมชนใหญ่พอสมควร จึงสามารถมีกองทัพไปช่วยขอมปราบอาณาจักรจามปาในครั้งนั้น และได้รับเกียรติจารึกอยู่ที่ภาพสลักฝาผนังปราสาทหินนครวัด

ภาพที่ ๕ จารึกของสระแฉง

พัฒนาอักษรปัลลวะ มาเป็นอักษรขอมโบราณ

อักษรปัลลวะ หรืออักษรคฤณต์ที่ใช้
ในศิลาจารึกในบริเวณประเทศกัมพูชา และใน
ดินแดนประเทศไทยบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
แม่น้ำป่าสัก (ลพบุรีและใกล้เคียง) จังหวัด
ปราชินบุรี รวมทั้งภาคอีสานที่กล่าวแล้วข้างต้น
ที่พบว่า จารึกที่สร้างขึ้นในยุคสมัยหลัง คือ
ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ รูปแบบของ
ตัวอักษรได้ต่างไปจากเดิม คือ มีการคลี่คลาย
พัฒนารูปแบบตัวอักษรปัลลวะแปลกออกไป
จึงเรียกอักษรยุคนี้ว่า “อักษรอินเดียกลาย”

ภาษาที่ใช้จารึกนิยมภาษาสันสกฤต
ปนกับภาษาขอม กล่าวถึงเรื่องราวศาสนา
พราหมณ์ลัทธิเทวราช และปรากฏรวมอยู่กับ
ปราสาทหินอันเป็นโบราณสถานแบบขอม

ที่เราบัญญัติเรียกว่าศิลปะลพบุรี ฉะนั้นเราจึง
มักเรียกอักษรยุคนี้ว่า “อักษรขอมโบราณ” หรือ
“อักษรขอมสมัยพระนคร”

แต่ในดินแดนภาคเหนือของไทยกลับ
พบว่า ในสมัยใกล้เคียงกันนี้พบศิลาจารึกที่
ใช้ภาษามอญ และภาษาบาลี รูปแบบของ
ตัวอักษรได้คลี่คลายไปจากอักษรปัลลวะเช่น
เดียวกัน แต่ต่างกับกับอักษรขอมโบราณมาก
กล่าวคือได้มีการคลี่คลายไปคนละแบบไม่ได้
ลอกเลียนวิธีการจากกันและกัน

จารึกเหล่านี้พบที่บริเวณจังหวัดลำพูน
กล่าวถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนา ใช้ภาษาบาลี
และมีภาษามอญปะปนอยู่ด้วยมากบ้างน้อยบ้าง
และได้กล่าวถึงพระนามพระเจ้าสวาทิทธิ
(สัพพาทิทธิ) ๒ หลัก ลงศักราชตรงกับ
พ.ศ. ๑๗๕๖ หลักหนึ่ง และ พ.ศ. ๑๗๖๑

กับ พ.ศ. ๑๗๖๒ อีกหลักหนึ่งและหลักอื่น ๆ อีก ๕ หลัก รวมเป็น ๗ หลัก” ซึ่งอักษรอินเดียกลายกลุ่มนี้เรียกว่า “อักษรมอญโบราณ” (ต่อไปจะกล่าวเฉพาะอักษรขอมโบราณ)

อักษรทั้งสองแบบนี้ได้คลี่คลายพัฒนารูปแบบเรื่อยมา และได้ปรากฏว่านำมาใช้เขียนภาษาไทยในสมัยหลัง ๆ เช่น อักษรขอมโบราณนี้ได้พัฒนารูปแบบมาเป็นอักษรขอมบรรจง (ตัวมูล) อักษรขอมหวัด (ตัวเข้เรียง) ส่วนอักษรมอญโบราณนี้ได้พัฒนารูปแบบมาเป็นอักษรขวนล้านนา หรือตัวเมือง อักษรตัวธรรมอีสาน และได้มีบทบาทในการเขียนเอกสารโบราณ และจารึกในภาคเหนือ และอีสาน ส่วนอักษรขอมก็ได้นำมาใช้เขียนเอกสารทางพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย และอยุธยา (บันทึกด้วยภาษาบาลี และภาษาไทย)

ตัวอักษรที่พบในศิลาจารึกยุคต่อมาในประเทศกัมพูชา และประเทศไทยในภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคอีสาน เป็นอักษรชนิดเดียวกัน และมาจากศูนย์กลางการปกครองแหล่งเดียวกัน นั่นคืออาณาจักรขอมสมัยพระนคร (คือยุคสร้างปราสาทหิน) รูปสัณฐานของตัวอักษรได้คลี่คลายมาจากอักษรปัลลวะ (อักษรกฤณต์) ที่พบในดินแดนประเทศไทยและใกล้เคียงในพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ ดังกล่าวแล้วนั่นเอง อักษรกลุ่มใหม่นี้แม้ว่าจะได้ต้นแบบมาจากอักษรปัลลวะก็ตาม

แต่ได้พัฒนารูปสัณฐานจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ นักอักษรวิทยาจึงเรียกชื่อว่า “อักษรขอมโบราณ” หรืออักษรขอมสมัยพระนคร อักษรขอมโบราณได้ใช้อย่างกว้างขวางในขอบเขตอำนาจของอาณาจักรขอมสมัยพระนคร คือในประเทศกัมพูชา ภาคอีสานของไทยทั้งหมด และกินขอบเขตถึงเมืองทวายฟอง (เมืองโบราณใกล้เวียงจันทน์ สปป.ลาว) ส่วนภาคกลางของไทย มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองลพบุรี (ลโวปุระ) และกินขอบเขตถึงเมืองกาญจนบุรี (ปราสาทเมืองสิงห์) และน่าจะถึงบริเวณลุ่มน้ำยม (สุโขทัย) ด้วย

แต่อย่างไรก็ตามรูปสัณฐานของตัวอักษรก่อนหน้านี้ที่เรียกว่า “อักษรหลังปัลลวะ” ได้พัฒนารูปแบบสัณฐานต่างไปจากอักษรกฤณต์มากแล้ว ซึ่งอักษรขอมโบราณก็พัฒนารูปสัณฐานตัวอักษรต่อเนื่องจากสมัยก่อนหน้านั้นสืบมา การกำหนดยุคสมัยของอักษรขอมโบราณเริ่มต้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ นั้นกำหนดตามหนังสือ “จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑” ซึ่งในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ นั้นรูปแบบอักษรยังไม่พัฒนาเด่นชัดนัก แต่รูปแบบสัณฐานตัวอักษรจะเด่นชัดมากในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา ซึ่งจะสัมพันธ์กับรูปแบบศิลปกรรมขอมสมัยพระนครที่แพร่เข้ามาบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี นั่นคือปราสาทหินต่าง ๆ ศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะขอมสมัยพระนครนั้น เรามักนิยมเรียกว่า “ศิลปะ

สมัยลพบุรี” คือปราสาทหินอันเป็นเทวสถาน
ที่แพร่เข้ามาบริเวณภาคกลางของไทยโดยมี
ศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดลพบุรี ศิลปกรรมสมัย
ลพบุรีได้เจริญรุ่งเรืองเข้ามาแทนที่ศิลปกรรม
แบบทวารวดี (ธวัช ปุณโณทก, ๒๕๓๐,
หน้า ๒๗)

รูปแบบตัวอักษรที่พบในบริเวณ
ประเทศไทยระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖
แสดงให้เห็นถึงร่องรอยการเปลี่ยนแปลงที่เกิด
ขึ้นพร้อม ๆ กับรูปแบบศิลปกรรม ซึ่งเป็น
หลักฐานรองรับกันได้เป็นอย่างดีเหมาะสม การ
พัฒนารูปสัณฐานอักษรปัลลวะมาเป็นอักษร
ขอมโบราณนี้ คงค่อยเป็นค่อยไปมานานแล้ว
แต่มาปรากฏรูปแบบสัณฐานชัดเจนในพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๕ หรือ ๑๖ ลักษณะดังกล่าว
เป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นรูปแบบของตัว
อักษรของกลุ่มชนที่สืบทอดวัฒนธรรมเดียวกัน
สืบต่อมา และใช้อักษรชนิดเดียวกัน แต่
การคลี่คลายรูปสัณฐานของตัวอักษรนั้นเป็นไป
ตามปรากฏการณ์ธรรมชาติของการใช้ตัวอักษร
ย่อมมีการแก้ไขปรับปรุงตกแต่งให้องค์ประกอบ
ของเส้นอักษรให้สวยงาม ในที่สุดรูปสัณฐาน
จึงเปลี่ยนผิดแผกไปจากอักษรต้นแบบ ฉะนั้น
กลุ่มชนในประเทศไทยในพุทธศตวรรษที่
๑๕-๑๖ คงจะสืบทอดวัฒนธรรมต่อกัน
บรรพบุรุษ ดังที่ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์
(๒๕๐๔, หน้า ๗-๘) กล่าวว่า

“ชนชาติต่าง ๆ นั้นได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง
การเขียนอักษรอินเดียตาม
ความเห็นของตนดุจดังชาวอินเดีย
ได้เปลี่ยนแปลงการเขียนอักษร
พราหมณ์ของเขา ชาวตะวันออกได้
เปลี่ยนแปลงอักษรอินเดียมาเป็น
อักษรขอมสมัยพระนคร (อักษรขอม
โบราณ) ซึ่งใช้เขียนในศิลาจารึกที่
นครธรรม ที่ปราสาทอื่น ๆ ในอาณาจักร
จักรกัมพูชา”

ฉะนั้น จึงน่าจะยุติได้ว่าอักษรขอม
โบราณที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกในประเทศไทย
สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ ได้ปรับปรุงรูป
แบบมาจากอักษรปัลลวะ เช่นเดียวกับชาวมอญ
สมัยโบราณได้ปรับปรุงอักษรอินเดียได้ หรือ
อักษรปัลลวะมาเป็นอักษรมอญโบราณ^๔ รูป
สัณฐานของอักษรมอญโบราณ และอักษร
ขอมโบราณจึงแตกต่างกันไปเพราะต่างอาณาจักร
ต่างวัฒนธรรม ต่างการปรับปรุงตกแต่ง
ตัวอักษรให้ประณีตตามความนิยมของหมู่
นักปราชญ์ในอาณาจักรนั้น ๆ

การกำหนดยุคสมัยของอักษรขอม
โบราณ หรืออักษรขอมสมัยพระนครตั้งแต่
พุทธศตวรรษที่ ๑๕ ย่อมไม่สอดคล้องกับ
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กำหนดยุคสมัย
ขอมพระนครตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒
(พ.ศ. ๑๓๔๕-๑๓๕๕) เพราะสมัยดังกล่าว

^๔ สุวณณเจติยานันท์ ธวัช ปุณโณทก. (๒๕๒๖, มีนาคม). อักษรภาคเหนือ. ศิลปวัฒนธรรม, ๔ ๖-๑๖.

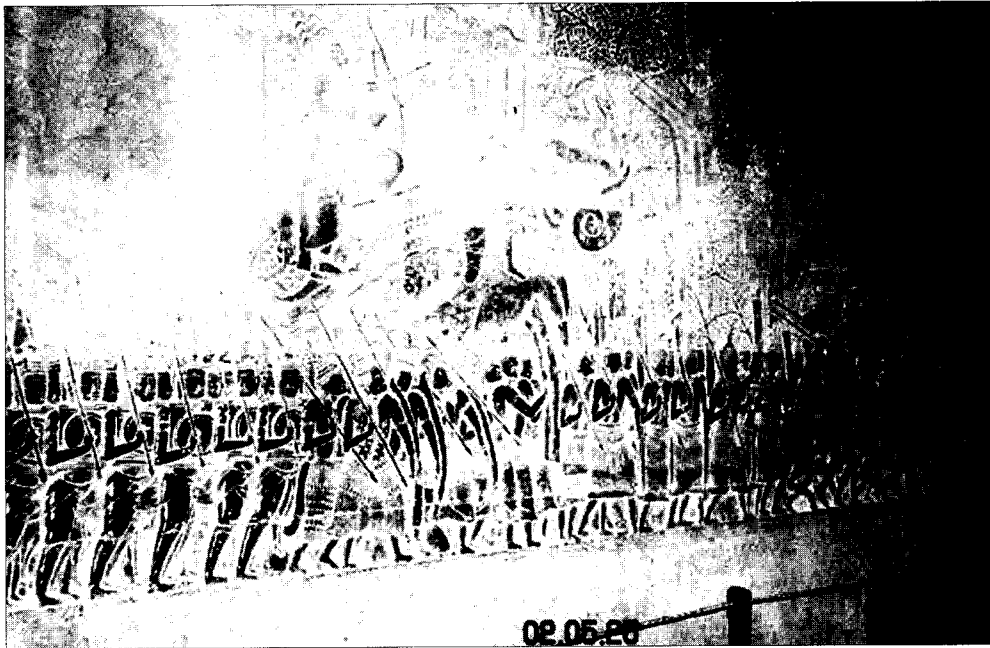
เป็นสมัยที่มีการปรับปรุงแนวคิดในการปกครองแผ่นดินโดยใช้ลัทธิศาสนาพราหมณ์เข้ามา กำหนดว่า พระมหากษัตริย์เป็นส่วนหนึ่งของเทพเจ้า มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้ามาเข้าถึงสถิตอยู่ในกายของพระองค์ จึงนิยมเรียกว่า “ลัทธิเทวราช” หรือ “ลัทธิเทวราชา” ฉะนั้น อำนาจของพระมหากษัตริย์จึงมีมากประดุจเทพเจ้า กษัตริย์สมัยเทวราชนี้จึงได้สร้างปราสาทหินต่าง ๆ อันเป็นเทวสถานและเป็นเสมือนสุสานประจำพระองค์ด้วย แต่เมื่อศึกษารูปแบบพื้นฐานตัวอักษรในดินแดนประเทศไทยแล้วไม่ปรากฏว่าตัวอักษรได้มีการเปลี่ยนแปลงในสมัยเริ่มต้นของยุคสมัยขอมพระนคร แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลลัทธิเทวราชยังไม่ได้แพร่กระจายมาสู่ดินแดนภาคอีสานของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่อาณาจักรสมัยขอมพระนครได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๕๔๔-๑๕๕๓) กษัตริย์ผู้เกรียงไกรของขอมได้แผ่อำนาจเข้ามาบริเวณภาคกลาง (ลพบุรี) ภาคอีสานของไทย (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ฯลฯ) จึงได้สร้างปราสาทหินจำนวนมาก

ส่วนในประเทศกัมพูชานั้น กษัตริย์ขอมสมัยพระนครได้สร้างปราสาทหินอันเป็นเทวสถานประจำพระองค์ไว้จำนวนมาก และมักจะสร้างศิลาจารึกไว้ด้วย ฉะนั้น รูปแบบอักษรขอมโบราณจึงได้ปรากฏชัดเจนแล้ว สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒

แต่อย่างไรก็ตาม ในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ก่อนสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ ก็พบว่า ตามชายแดนได้เริ่มมีศิลาจารึกที่ได้อักษรขอมโบราณบ้างแล้ว เช่น ศิลาจารึกสตักกือกรม จังหวัดปราจีนบุรี (ปัจจุบันคือจังหวัดสระแก้ว) สร้าง พ.ศ. ๑๔๘๐ เป็นต้น

หลังจากนั้นมีกษัตริย์ขอมสมัยพระนครที่ทรงอำนาจอีก ๒ พระองค์ คือพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๖๕๖-๑๖๕๓) และพระเจ้าชัยวรมันที่ ๓ (พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๔) กษัตริย์อันเกรียงไกรของขอมสมัยพระนครดังกล่าว ได้เสริมสร้างพระราชอาณาขยายพระราชอาณาเขต และระดมพลสร้างปราสาทหินอันลือชื่อ ได้แก่ ปราสาทหินนครวัด นครธม บายน ฯลฯ (ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๒๒, หน้า ๒๐๐-๒๐๑) ส่วนในบริเวณภาคกลางและภาคอีสานของไทยก็ได้สร้างปราสาทหินจำนวนมาก เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินเขาพระวิหาร ปราสาทหินสระกำแพงใหญ่ (จังหวัดศรีสะเกษ) และปราสาทหินเล็ก ๆ อีกจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วไปในภาคอีสานที่ชาวอีสานเรียกว่า “กู”

ฉะนั้น ในยุคสมัยดังกล่าวจึงพบศิลาจารึกจำนวนมากที่ใช้อักษรขอมโบราณบันทึก ซึ่งเป็นอักษรชนิดเดียวกับที่ใช้อยู่ในอาณาจักรขอมสมัยนั้น นักอักษรวิทยาจึงเรียกอักษรในยุคดังกล่าวว่า “อักษรขอมโบราณ” หรือ “อักษรขอมสมัยพระนคร”

ภาพที่ ๖ ภาพสลักกองทัพสยามที่กำลังประชิดนครวัด ด้านทิศใต้ (สังเกตตัวอักษร “นี้สยามกุก” อยู่ตรงปลายชายผ้าของบุคคลยืนด้านหลัง)

ลักษณะอักษรขอมโบราณจะให้ความสำคัญของ “สก” โดยประดิษฐ์อย่างสวยงาม นักวิชาการเรียกว่า “สกดอกไม้” หรือ “สกเขาแกะ” ดังตัวอย่างที่เขียนไว้ที่ผนังด้านทิศใต้ของปราสาทนครวัด สร้างในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๖๕๖-๑๖๕๙) ที่เกี่ยวข้องกับกองทัพไทย (เขมรเรียกว่า สยาม) และกองทัพเมืองละโว้ (ลพบุรี) ๓ แห่ง

๑) ภาพสลักนูนต่ำเป็นกองทัพเดินเท้า มีเครื่องประดับศีรษะคล้ายหมวก ขนนกแม่ทัพอยู่บนช้าง และมีอักษรเขียนบรรยายอยู่เหนือหลังช้าง ใกล้เท้าบุคคลยืนอยู่หลังช้างเขียนว่า “นี้ สยามกุก” (ปัจจุบันถูกลบออก)

๒) ภาพสลักนูนต่ำอยู่หน้าขบวนกองทัพสยาม มีอักษรเขียนว่า “นายราชการ กษัตริย์ปมญเซง ฌาล นำหน้าสยามกุก” (ยอร์ช เซเดส์ อ่านแปล)

๓) ภาพสลักนูนต่ำอยู่หลังขบวนกองทัพสยาม มีอักษรเขียนว่า “พระกมรเตง อัญศรีชัยสิงหรวมน นำพลละโว้อยู่กลางไพร”

รูปแบบอักษรขอมโบราณในศิลาจารึก

ศิลาจารึกที่สร้างขึ้นในยุคสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ ที่พบในภาคกลางของไทย ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับที่พบอักษรปัลลวะ ในยุคสมัยก่อนหน้านี้ ที่เรียกว่าอาณาจักรทวารวดี แสดงให้เห็นว่า ดินแดนภาคกลาง

อนุสาวรีย์
ภาคปมณ
เขมรมาต
นำสุยาฤ

ภาพที่ ๗ ภาพสลักนูนต่ำหน้าขบวนกองทัพสยาม

ของประเทศไทย และอีสาน (ลุ่มแม่น้ำชี)^๙ ได้รับอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมจากอินเดียได้โดยตรงก่อนที่จะรับอิทธิพลจากศิลปวัฒนธรรมจากขอมสมัยพระนครนั้น คือบริเวณดังกล่าวเป็นดินแดนที่อยู่ในขอบเขตของอาณาจักรทวารวดี ก่อนที่อิทธิพลวัฒนธรรมของอาณาจักรขอมสมัยพระนครจะเข้ามามีอำนาจเหนือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ หรือ ๑๖ นั่นคือ ศิลปจารึกที่พบในบริเวณเมืองลพบุรี

ซึ่งส่วนใหญ่จะสร้างในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ใช้อักษรขอมโบราณ ส่วนศิลปะขอมที่เรียกว่าศิลปะสมัยลพบุรีจะพบว่าในสมัยเดียวกันนั้นจารึกจะใช้อักษรอินเดียกลาย หรือ “อักษรขอมโบราณ” เช่น ศิลปจารึกหลักที่ ๑๕, ๒๐, ๒๑ ที่ศาลสูง จังหวัดลพบุรี^{๑๐} ภาษาที่ใช้ในศิลปจารึกเป็นภาษาสันสกฤตและภาษาเขมรกล่าวถึงการอุทิศสิ่งของ ทาส แก่เทวสถาน ธรรมเนียมการจารึกเป็นแบบเดียวกับขอม

^๙ กลุ่มสมานหินเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม รับพุทธศาสนา ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ ส่วนอาณาจักรทวารวดี มีอำนาจอยู่ในบริเวณภาคกลางของไทย ฉะนั้นบริเวณลุ่มแม่น้ำชีจะเป็นชุมชนพุทธศาสนาอีกบริเวณหนึ่ง

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน เซนต์, ยอร์จ. (๒๕๐๔). ประชุมศิลปจารึก ภาคที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนา, ๒๕๐๔. หลักที่ ๑๕, ๒๐, ๒๑

คำอ่าน

วร กมรเตง
อญศรีชยลี
งหรรम्म กิ่งไวร
นำวล โล

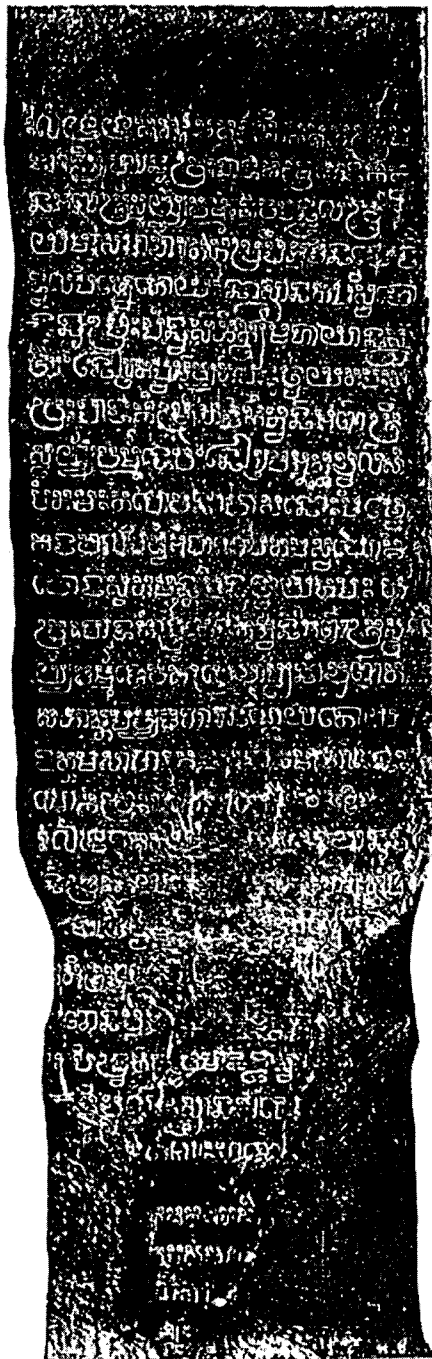
คำแปล

พระกมรเตงอญศรีชัยสิงห์
วรมันนำพลละไว้ภายในป่า

ภาพที่ ๘ ภาพสลักนูนต่ำหลังขบวนกองทัพสยาม

สมัยพระนคร เช่น หลักที่ ๑๕ (ภาษาเขมร ๒๕ บรรทัด) “เป็นประกาศ (ของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑) ให้บรรดานักบวชอุทิศกุศลแห่งการบำเพ็ญตบะถวายแด่พระองค์ และห้ามผู้ใดรบกวนผู้บำเพ็ญตบะเหล่านั้น” ความสำคัญในจารึกหลักนี้ แสดงให้เห็นว่าสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ แห่งอีสานปุระ (ขอมสมัยพระนคร) ยอมรับทั้งพุทธศาสนานิกายสรวีระและนักบวชโยคี (ตปัส วิโยค) อีกด้วย

ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างแล้วว่า ตัวอักษรขอมโบราณได้คลี่คลายมาจากอักษรปัลลวะ หรืออักษรครุฑณ์ ฉะนั้น โครงสร้างสัณฐานของตัวอักษรยังคงรักษาไว้ เพียงปรับปรุงลายเส้นและองค์ประกอบเพื่อความประณีตบรรจงเท่านั้น แต่การปรับปรุงให้ประณีตบรรจงเพื่อความสวยงามมากเกินไปก็มีผลทำให้มองดูผิวเผินแล้วเป็นรูปสัณฐานของตัวอักษรอีกชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะตัว

จารึกศาลสูงลพบุรี (หลักที่ ๑๙) :

พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๕๑๔-๑๕๙๓) แห่ง
ขอมสมัยพระนคร หรืออังกอร์ ประกาศพระราชนิยมใน
พระราชศรัทธาต่อพราหมณ์และพระเถระ

อักษรขอมโบราณ: พุทธศตวรรษที่ ๑๖ (พ.ศ. ๑๕๖๕-๑๕๖๙)
สันฐานตัวอักษร:

ตัวอักษรได้พัฒนาสันฐานเป็นอักษรขอมโบราณ
หรือขอม สมัยพระนคร นั่นคือ นิยมประดิษฐ์หลายโครงร่าง
ของตัวอักษรให้สวยงาม โดยปรับตก ให้มีลักษณะเด่นที่นิยม
ว่าคอกดอกไม้ หรือคอเขาแกะ เช่น

พระบาทกัมรเตงกัควน-เป็นค่านำน้าพระนามกษัตริย์

(พระบาทกัมรเตงกัควน-เป็นค่านำน้าพระนามกษัตริย์)

ใจความว่า:

พระบาทกัมรเตงกัควนอัญศรีสุริยวรมเทพ มี
พระราชบัณฑิตพระราชนิยมนี้ ให้บุคคลทั้งหลาย
ประพฤติปฏิบัติ

ในสถานที่บำเพ็ญตบะของพระดาบสทั้งหลาย
หรือพระเถระฝ่ายมหายานก็ดี พระเถระฝ่ายเถรวาทก็ดี ท่าน
เหล่านี้ ได้บำเพ็ญตบะถวายพระพรแด่พระบาทกัมรเตงอัญ
ศรีสุริยวรมเทพ หากผู้ใดกระทำทารุณในบริเวณราชแคว
พระดาบส และพระเถระเหล่านั้น ได้แก้ขัดขวาง รบกวน พระ
ดาบสผู้ถือโยคกรรม มิให้บังหลวงบำเพ็ญตบะ และพระเถระ
มิให้สวดมนต์ถวายพระกุศลแด่ พระบาทกัมรเตงอัญศรี
สุริยวรมเทพ โปรดให้จับบุคคลเหล่านั้น มาพิพากษาคดี
อย่างเคร่งครัด ณ ศาลสภา

ในศิลาจารึกศาลสูงลพบุรี หลักที่ ๒๑ กล่าวถึง
พระนามของพระบาทกัมรเตงอัญศรีสุริยวรมเทพ ได้กำชับ
ห้ามมิให้บุคคลรบกวนกัควนบำเพ็ญตบะของพระดาบสและ
พระเถระในลักษณะเดียวกัน

แสดงให้เห็นว่า ในยุคนั้นเมืองลพบุรี (ลโวปุระ) มี
นักบวชหลายศาสนา และพระมหากษัตริย์แห่งเมืองพระนคร
ได้เลื่อมใสศรัทธา ทั้งพุทธศาสนาและพราหมณ์ จึงได้มีพระ
ราชนิยมดังกล่าวตามจารึกข้างต้น

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จารึกประเทศไทย เล่ม ๓
พ.ศ. ๒๕๒๙ หน้า ๑๕๙-๑๗๐)

ภาพที่ ๕ จารึกศาลสูงลพบุรี

อักษรในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ มีลายเส้น
ประดับประดาจนดูตัวอักษรแต่ละตัวไม่
ค่อยต่างกัน โดยสรุปดังนี้

๑) ไม่นั่นเส้นโค้ง คือเส้นที่ลากจาก
บนลงล่างยาวลงมาได้ตัวอักษร ซึ่งอักษร
ปิดจะให้ความสำคัญมาก คือลากลงมาค่อนข้างยาว
และค่อยสั้นลงในพุทธศตวรรษที่
๑๓-๑๔ แล้ว ครั้นพัฒนามาเป็นอักษรขอม
โบราณตัดเส้นโค้งออกจนเหลือแต่ตัวอักษรไว้

๒) เส้นปกบน หรือเส้นขวางข้าง
บน อักษรขอมโบราณให้ความสำคัญมาก
และมีการบรรจงแต่งเพื่อความสวยงาม (ที่
เรียกว่า สก หรือหนามเตย) มีการประดิษฐ์
เป็นรูปเขาแกะบ้าง เป็นลวดลายบ้างที่เรียก
ทั่วไปว่า “สกดอกไม้” หรือ “สกเขาแกะ”

๓) ให้ความสำคัญของตัวพยัญชนะ
ที่เขียนอยู่ได้ล่างบรรทัดเมื่อเป็นพยัญชนะ
ประสม (ตัวสะกดตัวตามหรือตัวควบกล้ำ)
ภายหลังเรียกพยัญชนะที่เขียนล่างบรรทัดว่า
“เชิง” ซึ่งมีการเปลี่ยนรูปสัณฐานจากตัวที่
เขียนบนบรรทัด ดังตัวอย่าง

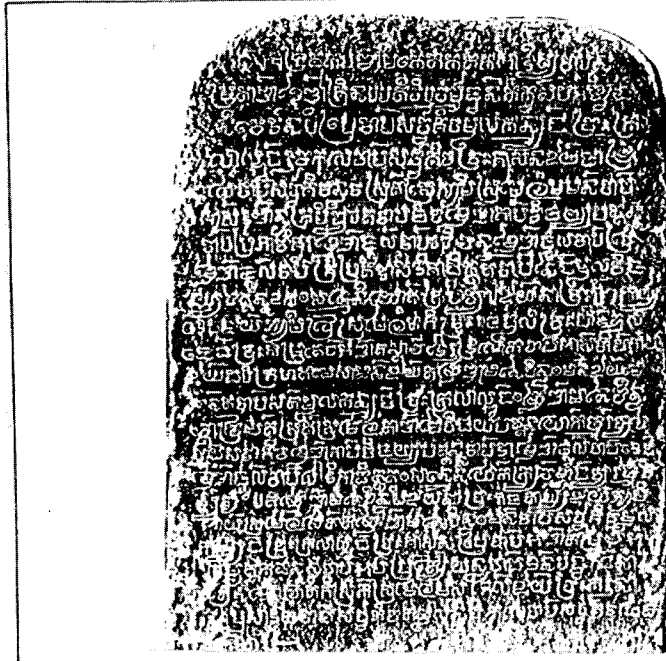
ขยุย (ขัย)

ศรีนรปดิ

ศิลาจารึกอักษรขอมโบราณที่พบใน
ดินแดนประเทศไทยทั้งสิ้น ๖๕ หลัก (กรม
ศิลปากร, ๒๕๒๕, หน้า ๑๘-๒๐) แต่ละหลัก
จะเป็นจารึกเนื้อความยาว ๆ (ยกเว้นบางหลัก

ที่พบเฉพาะชิ้นส่วนที่ชำรุด) ระเบียบการบันทึก
ค่อนข้างเป็นระบบ นั่นคือ เริ่มต้นจะกล่าว
ถึงวันเดือนปี กล่าวถึงนามผู้สร้าง (กษัตริย์
ส่วนใหญ่ และขุนนางบ้าง) ว่าใครทำอะไร
ที่ไหน เช่น อุทิศทาส ทรัพย์สิน ต่อเทวสถาน
หรือพราหมณ์ปุโรหิตผู้ทำพิธีในเทวสถานนั้นๆ
ศิลาจารึกอักษรขอมโบราณพบในภาคต่าง ๆ
ของประเทศไทย ยกเว้นดินแดนอาณาจักร
ล้านนาไทย

อักษรขอมโบราณ หรืออักษรขอม
พระนครได้มีอิทธิพลต่อคนไทยมาก นั่นคือ
ก่อนหน้าที่พ่อขุนรามคำแหงจะประดิษฐ์ลายสือ
ไทยนั้น คนไทยใช้อักษรขอมเขียนภาษาไทย
และพระไตรปิฎก ฉะนั้น เมื่อสมัยสุโขทัยมี
ลายสือไทยแล้ว กลุ่มพระสงฆ์ยังเล่าเรียน
อักษรขอมกันทั่วไป อักษรขอมโบราณก็พัฒนา
รูปแบบจนเป็นรูปอักษรขอมบรรจง ซึ่งนิยม
ใช้ทั่วไปคู่กับลายสือไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย
อยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึง
สมัยมีโรงเรียน (รัชกาลที่ ๕) อักษรขอมที่
คนไทยใช้นั้นมี ๒ แบบ คือ ๑) อักษรขอม
บรรจง ใช้เขียนในใบลาน คัมภีร์เทศน์ทั่วไป
และพระไตรปิฎก รวมทั้งตำราวิชาการสำคัญ ๆ
๒) อักษรขอมเขรียง หรืออักษรขอมหวัด
ซึ่งเป็นตัวเก๋ยขึ้นที่ใช้บันทึกเรื่องราวส่วนตัว
อักษรขอมหวัดได้ไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศ
กัมพูชาปัจจุบัน ดังที่เราเรียกว่า อักษรเขมร
นั่นเอง

(จารึกวัดตาพระยา ด้านที่ ๑ ภาพจากจารึกในประเทศไทย เล่ม ๑)

จารึกตาพระยา : พบที่บ้านตาพระยา อ. จันทบุรีประเทศ (ตาพระยาปัจจุบัน) จ. สระแก้ว

อักษรขอมโบราณ : พุทธศตวรรษที่ ๑๖ (พ.ศ. ๑๕๐๕)

สัณฐานอักษร : สัณฐานอักษรขอมโบราณที่พัฒนาตลอดมาโดยสร้างสวยงาม โดยเฉพาะศอกหรือหน้ามอ
เป็นศอกแบบเขาแกะ เช่น

ប្រាសាទភ្នំពេញ ភ្នំពេញ

คำอ่าน	คำแปล
๑. ๘๘๔ คก ปณจมิ เกต กรุติก	มหาศักราช ๘๘๔ ขึ้น ๕ ค่ำ
อาทิตย์ยวาวร	เดือน ๑๒ วันอาทิตย์มรเตนุโชลยุศรี
๒. มรตาญ โขตญศุรีนปติวิรวรุม	นรบดีวิรวรมัน ได้ส่งขามาริ์แจงเพื่อ
ชวน ดี ศวส ปงศ์ ฤปัจ	ให้วามสรรพดิระ ผู้เป็นหัวหน้าแห่งกัน
๓. นิเวทณ ปี เปร วาปสรุวดิ	เมืองพระนครลาละอง รวมทั้งญญาติ
มูล กณมยง วระกูร	ของวามสรรพดิระ เพื่อให้รับทราบพระ
๔. ลา สุอว รว กุเล วาปสรุว	ราชโองการในการได้รับพระราชทานถึง
ดิ วระคาสน โอบ ชา จร	ที่เป็นเครื่องนำเน็จความดีความชอบแก่
๕. โล วาปสรุวดิ ฆว สุรุกเส	วามสรรพดิระ ผู้ยู่สุกเสร์อันเป็นดิน
ภูมิ สุรโม เอ็ม มน วาป	แดนแห่งสระโมเอม

ใจความว่า : ขุนนางผู้ใหญ่ของขอมได้รับพระราชทานบำเหน็จความดีความชอบ จึงได้อุทิศสิ่งของ ๘๘๘๔
ที่ดิน ร่วมกับญาติและขุนนางอื่น ๆ แก่เทวสถานบ้านสระโมเอม เพื่ออุทิศกุศลแก่กัมมเวงชัย ผู้สวรรคแล้ว
และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งหมู่บ้านสระโมเอมแห่งนั้น (ดูรายละเอียดใน จารึกประเทศไทย เล่ม ๑
พ.ศ. ๒๕๒๙ หน้า ๑๑๘-๑๒๕)

ภาพที่ ๑๐ จารึกวัดตาพระยา

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (๒๕๒๒). *ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์.
- _____. (๒๕๒๔). *จารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
บพิตรการพิมพ์.
- _____. (๒๕๒๕). *จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- กงเดช ประพัฒน์ทอง. (๒๕๒๐). *การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อมรินทร์การพิมพ์.
- เชเดส, ยอร์ช. (๒๕๐๔). *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สืพร, ๒๕๐๔.
- ธวัช ปุณโณทก. (๒๕๒๖, มีนาคม). *อักษรภาคเหนือ. ศิลปวัฒนธรรม, ๔, ๖-๑๖*.
- _____. (๒๕๓๐). *ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุณพินอักษรกิจ.
- ศรีศักร วัลลิโภคม. (๒๕๒๑). *อีสานระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖. ใน มรดกอีสาน
ประวัติศาสตร์และโบราณคดี. มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม*.
- สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. (๒๕๐๘). *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ
จัดพิมพ์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (๒๕๑๓). *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๔*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสาร
ทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. (๒๕๒๒). *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.